

S P I S R Z E C Z Y

	Str.
Z przedmowy do I wydania	V
Przedmowa do II wydania	VIII
Przedmowa do IV wydania	VIII
Wykaz skrótów	XIX

WPROWADZENIE

I. Pojęcie, znaczenie i podział historii Kościoła	1
II. Źródła i wydawnictwa źródeł	4
III. Historiografia Kościelna ogólna	11
A) Pisarze historyczno-kościelni epoki starożytnej	11
B) Średniowieczni historycy Kościoła	14
C) Historiografia kościelna w epoce nowożytnej	17
IV. Inne pomoce naukowe historyka kościelnego	21

E P O K A P I E R W S Z A

CHRZEŚCIJAŃSKA STAROŻYTNOŚĆ do roku 755

OKRES PIERWSZY

Od założenia Kościoła do edyktu mediolańskiego w r. 313

ROZDZIAŁ I

Założenie i rozszerzenie się Kościoła

§ 1. Świat pogański i żydowski w okresie przyjścia Chrystusa Pana	29
§ 2. Założenie Kościoła i początkowa działalność apostołów	33
§ 3. Dalsza działalność apostołów	36
§ 4. Działalność misyjna św. Pawła	41
§ 5. Przyczyny rozszerzenia się Kościoła i zburzenie Jerozolimy	44

ROZDZIAŁ II

Okres prześladowań pogańskich

§ 6. Charakter prześladowań i ich przyczyny	49
§ 7. Przebieg prześladowań	55
a) do Decjusza	55
b) od Decjusza do edyktu mediolańskiego	59
§ 8. Duchowa walka poganizmu z Kościołem	65
§ 9. Rozszerzenie się chrześcijaństwa	67

ROZDZIAŁ III

Organizacja kościelna w pierwszych trzech wiekach

§ 10. Stopnie hierarchiczne. Pomocnicy biskupów i kapłanów	72
§ 11. Diecezje, metropolie i patriarchaty. Synody	76
§ 12. Wykształcenie, dobieranie i utrzymanie kleru	79
§ 13. Celibat duchowieństwa	82

ROZDZIAŁ IV

Herezje, odszczepieństwa i spory kościelne

§ 14. Przyczyny herezji i ich charakter	83
§ 15. Herezje żydujących	85
§ 16. Gnostycyzm. Charakterystyka ogólna	87
§ 17. Systemy gnostyczne	91
a) systemy stojące na pograniczu gnozy i żydostwa	91
b) gnoza aleksandryjska	92
c) gnoza syryjska	94
d) antynonizm skrajny	96
e) manicheizm	97
§ 18. Herezje antytrynitarskie	99
§ 19. Montanizm i schizma Nowacjana	101
§ 20. Chiliazm	104
§ 21. Spory o ważność chrztu heretyków i o czas święcenia Wielkanocy	105

ROZDZIAŁ V

Służba Boża, udzielanie sakramentów świętych karność i życie pierwszych chrześcijan

§ 22. Msza święta i agapy	109
§ 23. Chrzest i katechumenat, bierzmowanie i prawo tajemnicy	111
§ 24. Praktyka pokutna	115

§ 25. Sakrament małżeństwa	119
§ 26. Święta kościelne i posty	120
§ 27. Społeczne oddziaływanie Kościoła	122
§ 28. Życie wiernych	127
§ 29. Katakumby	131

OKRES DRUGI

Od edyktu mediolańskiego do powstania państwa Kościelnego
313—755

ROZDZIAŁ VI

Zwycięstwo chrystianizmu w Cesarstwie Rzymskim

§ 30. Rządy Konstancyjna Wielkiego	136
§ 31. Cesarz Konstancjusz i Julian Apostata	139
§ 32. Ostatnie zmagania się z poganizmem	142
§ 33. Stanowisko kościelne św. Bazylego i Jana Chryzostoma	147
§ 34. Powstanie i początkowy rozwój życia zakonnego	149

ROZDZIAŁ VII

Dalsze postępy chrystianizmu

§ 35. Ogólne uwagi dotyczące nawracania się ludów poza państwem Rzymskim w Europie	156
§ 36. Początki chrześcijaństwa u Germanów	157
§ 37. Nawrócenie Franków	163
§ 38. Nawrócenie Irlandii i Szkocji. Działalność zakonników iroszkockich w Europie	165
§ 39. Św. Benedykt z Nursji i jego dzieło. Nawrócenie Anglosasów	168
§ 40. Nawrócenie Fryzów i działalność św. Bonifacego w Niemczech	172
§ 41. Początki chrześcijaństwa u Słowian	177
§ 42. Postępy chrystianizmu w Azji i Afryce	180

ROZDZIAŁ VIII

Przeszkody w rozwoju chrześcijaństwa: Błędnowierstwo

§ 43. Ogólna charakterystyka	184
§ 44. Arianizm i sobór nicejski	186
§ 45. Arianizm po soborze nicejskim	189
§ 46. Duchoburstwo i sobór konstantynopolski I	193
§ 47. Schizma felicjańska i apollinaryzm	195
§ 48. Donatyści i pryscylianie. Błędy maryologiczne	197

§ 49. Spory orygenesowskie	201
§ 50. Nestorianizm i sobór efeski	203
§ 51. Monofizytyzm i sobór chalcedoński	207
§ 52. Spory o „trzy rozdziały” i sobór konstantynopolski II	211
§ 53. Monoteletyzm i sobór konstantynopolski III	213
§ 54. Spory antropologiczne	215
§ 55. Mahometanizm	220

ROZDZIAŁ IX

Sprawy organizacyjne

§ 56. Stopnie hierarchiczne i stanowiska kościelne	224
§ 57. Rekrutacja i utrzymanie kleru oraz przepisy obowiązujące duchownych	230
§ 58. Przywileje i uprawnienia kościelne	233

ROZDZIAŁ X

Służba Boża, sakramenty i życie wiernych

§ 59. Msza święta, sakrament Eucharystii i nabożeństwa kościelne	236
§ 60. Chrzest i inne sakramenty	239
§ 61. Święta i kult świętych. Dni postne	241
§ 62. Działalność społeczna Kościoła i życie wiernych	245

EPOKA DRUGA

CHRZEŚCIJAŃSKIE ŚREDNIOWIECZE

755—1517

OKRES TRZECI

Od powstania państwa Kościelnego do Grzegorza VII

755—1073

ROZDZIAŁ XI

Stolica Apostolska i stosunek jej do władzy świeckiej

§ 63. Powstanie państwa Kościelnego	257
§ 64. Powstanie Świętego Imperium Rzymskiego	259
§ 65. Stolica Apostolska za następców Karola Wielkiego	263
§ 66. Smutny okres papieżstwa w X wieku	269
§ 67. Wypełnienie zła i początki reformy w XI wieku	277

ROZDZIAŁ XII

Dalsze rozszerzenie się Kościoła

§ 68. Nawrócenie Sasów i Skandynawów	285
§ 69. Nawrócenie Słowian i Węgrów	289
§ 70. Uchrześcijanienie Polski i rola, którą Polska zaczęła w Kościele odgrywać	300

ROZDZIAŁ XIII

Herezje, odszczepieństwa i błędy religijne

§ 71. Obrazoburstwo i sobór nicejski II	310
§ 72. Schizma wschodnia i sobór konstantynopolski IV	314
§ 73. Pomniejsze sekty i spory teologiczne	319

ROZDZIAŁ XIV

Organizacja kościelna

§ 74. Stopnie hierarchiczne, organizacja diecezjalna, prawno-polityczne stanowisko i utrzymanie kleru	325
§ 75. Życie zakonne	333

ROZDZIAŁ XV

Służba Boża i życie kościelne

§ 76. Służba Boża	337
§ 77. Dni święte i posty	340
§ 78. Nauka i oświata	341
§ 79. Stan obyczajowy i życie kleru	346
§ 80. Życie wiernych	349

OKRES CZWARTY

Kościół u szczytu swoich wpływów 1073—1303

ROZDZIAŁ XVI

Gregoriańska reforma Kościoła

§ 81. Pontyfikat Grzegorza VII	355
§ 82. Wznowienie metropolii gnieźnieńskiej i śmierć biskupa krakowskiego, św. Stanisława	360
§ 83. Zakończenie sporu o inwestyturę. Konkordat wormacki i sobór laterański I	363
§ 84. Sprawy kościelne polskie po Grzegorzu VII i w okresie konkordatu wormackiego	366
§ 85. Walka o zasady kościelne we Francji i Anglii	372

ROZDZIAŁ XVII

Stolica Apostolska i stosunek Kościoła do władz świeckich w XII wieku

§ 86. Innocenty II i sobór laterański II	375
§ 87. Następcy Innocentego II i początek zatargu z Hohenstaufami	378
§ 88. Rządy Aleksandra III i sobór laterański III	382
§ 89. Sprawa św. Tomasza Becketa	386
§ 90. Oderwanie się Rusi	388
§ 91. Ostatnie lata Barbarossy i rządy Henryka VI	393

ROZDZIAŁ XVIII

Kościół a państwa w XIII wieku

§ 92. Pontyfikat Innocentego III i sobór laterański IV	396
§ 93. Reformy kościelne arcybiskupa Henryka Kietlicza	400
§ 94. Stolica Apostolska a Fryderyk II i ostatni Hohenstaufowie	404
§ 95. Niebezpieczeństwo tatarskie i próby nawiązania unii kościelnej z Rusią	408
§ 96. Sobór lionński II i próba unii z Bizancjum	413
§ 97. Bonifacy VIII i Filip Piękny	415
§ 98. Stan kościoła Polskiego w końcu naszego okresu i działalność arcybiskupa Jakuba Świnki	418

ROZDZIAŁ XIX

Wyprawy krzyżowe

§ 99. Ogólna charakterystyka wypraw do Ziemi Świętej	424
§ 100. Przebieg wypraw krzyżowych	426
§ 101. Wypieranie muzułmanów z Europy	436
§ 102. Zakony rycerskie	437

ROZDZIAŁ XX

Sprawy ustrojowe i nowe zakony tego okresu

§ 103. Władza papieska	443
§ 104. Kardynałowie, biskupi i niższe stanowiska kościelne	448
§ 105. Rozwój życia zakonnego	451
§ 106. Zakony żebracze	459

ROZDZIAŁ XXI

Herezje i walka z nimi

§ 107. Przyczyny i charakter herezji	466
§ 108. Katarowie albo albigensi	468

§ 109. Waldensi	470
§ 110. Sekty pomniejsze	471
§ 111. Inkwizycja kościelna	474

ROZDZIAŁ XXII

Działalność misyjna Kościoła

§ 112. Ogólna charakterystyka prac misyjnych w tym okresie i misje na Dalekim Wschodzie	478
§ 113. Nawrócenie Słowiańszczyzny nadłabskiej i Pomorza	482
§ 114. Uchrześcijanienie Szwecji, krajów wschodnio-bałtyckich i Prus	485
§ 115. Prace misyjne na Rusi, Litwie i wśród Jadźwingów	488

ROZDZIAŁ XXIII

Służba Boża, praktyki kościelne i życie wiernych

§ 116. Msza święta, sakramenty i odpusty	495
§ 117. Uroczystości i zwyczaje kościelne oraz posty	497
§ 118. Karność kościelna	500
§ 119. Życie wiernych	501

ROZDZIAŁ XXIV

Stan i rozwój wiedzy katolickiej

§ 120. Powstanie i rozwój uniwersytetów	507
§ 121. Scholastyka	510
§ 122. Mistyka	517

OKRES PIĄTY

Niewola awiniońska papieżstwa i jej skutki

1303—1517

ROZDZIAŁ XXV

Dzieje i stanowisko Stolicy Apostolskiej do soboru konstancjeńskiego

§ 123. Klemens V i sobór w Vienne	521
§ 124. Następcy awiniońscy Klemensa V	523
§ 125. Kościół Polski w okresie niewoli awiniońskiej	529
§ 126. Wielka schizma zachodnia w latach 1378—1417	532

ROZDZIAŁ XXVI

Stanowisko Stolicy Apostolskiej w wieku XV

§ 127. Sobór w Konstancji i zakończenie schizmy	539
§ 128. Delegacja polska na soborze konstancjeńskim i powstanie prymasostwa w Polsce	542

§ 129. Sobór bazylejski i ferraro-florencko-rzymski	541
§ 130. Pierwsi papieże humaniści	549
§ 131. Stolica Apostolska w otchłani nepotyzmu i sobór laterański V	554

ROZDZIAŁ XXVII

Szczere i obłudne hasła reformy kościelnej oraz herezje
na tym tle powstałe

§ 132. Katolicycy przedstawiciele reformy	560
§ 133. Wiklifyzm	566
§ 134. Wystąpienie i śmierć Husa	567
§ 135. Dalsze koleje husytyzmu i poprzednicy Lutra w Niemczech	571

ROZDZIAŁ XXVIII

Misyjne zdobycze Kościoła

§ 136. Papieże awiniońscy a misje	577
§ 137. Zabiegi o unię ze schizmatycznymi kościołami wschodnimi . .	580
§ 138. Zaprowadzenie metropolii łacińskiej na Rusi	585
§ 139. Nawrócenie Litwy i Żmudzi	589

ROZDZIAŁ XXIX

Urzędy kościelne, kler świecki i zakonny tego okresu

§ 140. Kuria rzymska, stanowisko i obyczaje kleru	595
§ 141. Życie zakonne	600

ROZDZIAŁ XXX

Życie umysłowe

§ 142. Upadek scholastyki	606
§ 143. Mistyka	608
§ 144. Specjalizacja studiów teologicznych	611
§ 145. Humanizm i odrodzenie starożytności	614

ROZDZIAŁ XXXI

Praktyki kościelne i życie wiernych

§ 146. Sprawy kultu religijnego	621
§ 147. Karność kościelna	624
§ 148. Stan religijno-obyczajowy społeczeństwa	627
§ 149. W przededniu nowej epoki	632